

Якість освіти й академічна доброчесність: сутність понять і їх практична реалізація в освітньому просторі України

Гасюк Ігор Леонідович¹

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, Україна

E-mail: GasiukIgor@i.ua

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-7982-3231>

Дарманська Ірина Миколаївна²

Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія, Хмельницький, Україна

E-mail: irdar170276@ukr.net

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8212-7229>

Реформування системи освіти та приведення її у відповідність до провідних європейських практик зумовлює необхідність перегляду підходів закладами освіти до забезпечення якості освітнього середовища, надання освітніх послуг тощо. У представленому дослідженні автори зосередились на критичному аналізі реального стану справ та концептуально-процесувальних аспектах реалізації заходів, спрямованих на підвищення якості освіти і впровадження норм академічної доброчесності в практику функціонування закладів освіти України. Так, у статті розкрито та проаналізовано зміст основних законодавчих і підзаконних нормативно-правових актів, норми яких визначають механізми забезпечення якості освіти та академічної доброчесності. Доведено, що академічна доброчесність є не тільки невід'ємним складником, а й критерієм оцінки якості освіти. Авторами акцентовано на напрямках підвищення якості освіти в закладах загальної середньої, професійної та вищої освіти. Оскільки в закладах освіти мають реалізовуватися механізми забезпечення якості освіти і дотримання норм академічної доброчесності, що запропоновані законодавцями, авторами було проведено дослідження, яке дозволило визначити рівень ефективності їх впровадження. В межах проведеного дослідження з'ясувалися проблемні питання щодо відповідності рівня якості освіти України провідним країнам Європи та світу; оцінювання внутрішньої системи забезпечення якості освіти у конкретному закладі вищої освіти; рівня володіння змістом критеріїв, правил і процедур оцінювання здобувачів освіти, діяльності педагогічних (науково-педагогічних) працівників, управлінської діяльності керівних працівників закладів освіти; рівня володіння системою та механізмами забезпечення академічної доброчесності у закладах освіти; особистого рівня дотримання вимог з академічної доброчесності; місця порушень академічної доброчесності у власній професійній діяльності та притягнення до академічної відповідальності осіб, що порушили норми академічної доброчесності; рівня участі керівного складу закладу освіти у процесах підвищення якості освіти.

На основі проведеного дослідження доведено, що система забезпечення якості освіти і зокрема дотримання норм академічної доброчесності в закладах освіти України на сьогодні не є досконалою та потребує приведення у відповідність до вимог сучасності.

Ключові слова: якість освіти, академічна доброчесність, освітній простір.

Вступ. Наявні імперативи «якість освіти» та «академічна доброчесність» не є абсолютно новими або суттєво оновленими за змістом концептами, але які на цьому етапі розвитку суспільства набули певної пріоритетності. Не потрібно доводити відомі факти того, що якість освіти та боротьба із науковим шахрайством, недоброчесністю у процесі навчання завжди були важливими складниками освітньої політики різних держав на відповідних етапах їх суспільно-історичного розвитку і набували меншого або більшого значення у відповідності до соціально-економічного, культурного стану їх розвитку, поширення або поглиблення негативних, або кризових явищ, які необхідно було долати для забезпечення стабільного подальшого розвитку всіх соціальних сфер. Деяко схоже відбувається і на сучасному історичному етапі існування країн Європи і України зокрема, в яких ці парадигми набули великого значення, але внаслідок різних причин і соціальних процесів. Для країн Європи провідною виступає ідея

¹ доктор наук з державного управління, професор Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

² доктор педагогічних наук, доцент, декан факультету початкової освіти та філології Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії

формування динамічної знаннєво-зорієнтованої економіки, яка покликана забезпечити сталий розвиток країн Євросоюзу, їх економічну культуру, соціальну злагоду та інтеграцію, а для України, з моменту набуття незалежності, такою причиною є втрата провідних позицій, кращих здобутків у сфері освіти і науки, які були набуті в складі Радянського Союзу та на більш ранніх часових етапах, коли різні території сучасної України перебували в складі Австро-Угорщини, Польщі, Російської імперії тощо. Саме неспроможність владних еліт України самостійно визначати і впроваджувати власну ефективну політику у сфері освіти й науки, політична і фінансова залежність від міжнародних інституцій зумовлює за фактом вибір відповідного політичного курсу і декларування європейських цінностей у сфері освіти і науки але, які так і залишаються лише політичним фетишем, який буде змінено внаслідок приходу до влади в Україні інших політичних сил. Щодо держав-членів ЄС інтеграційна парадигма освіти і науки має забезпечити чотири ключові цілі: перетворити навчання протягом життя та мобільність на реальність; підвищити якість і результативність освіти та професійної підготовки; утвердити рівність, соціальну злагоду та активне громадянство; сприяти розвитку креативності, включно з підприємливістю на всіх рівнях освіти. Щодо українських реалій, то на теренах освітньо-наукової сфери України відбувається екстраполяція кращих прагнень європейських політиків у вигляді неадаптованих за змістом концепцій та нормативно-правових актів до реального стану галузі, а подекуди, навіть неузгодженого з національними інтересами, мається на увазі тими, що відображають прагнення більшості населення України.

Мета дослідження. Розкрити зміст та особливості реалізації механізмів, спрямованих на підвищення якості освіти і впровадження норм академічної доброчесності в практику функціонування закладів освіти України.

Результати дослідження. Аналіз останніх публікацій науковців указує на те, що проблема забезпечення якості освіти та академічної доброчесності в закладах освіти будь-якого типу та форми власності є надзвичайно актуальною. Так, складники якості освіти, процеси забезпечення якості освіти в зарубіжних країнах та їх використання у закладах вищої освіти України у контексті забезпечення сталого розвитку досліджувались Гаращук О., Куценко В. (Гаращук, Куценко, 2019); процеси залучення студентів до оцінювання якості освітніх послуг – Гилюн О. (Гилюн, 2016); концептуальні основи управління системою підвищення якості функціонування закладів вищої освіти – Зінченко О., Горська С., Зінченко Д. (Зінченко, Горська, Зінченко, 2020); відповідальність закладу вищої освіти за внутрішнє забезпечення її якості – Сидоренко Н. (Сидоренко, 2016); соціологічно-аналітичний аспект вивчення якості вищої освіти та пріоритетні напрями розвитку внутрішньої системи забезпечення якості освіти – Карамішев Д., Гришина Н., Грибко О., Ревенко Т. (Карамішев, Гришина, Грибко, Ревенко, 2020); механізми забезпечення, моніторингу та оцінювання якості вищої освіти – Василюк А., Дей М., Базелюк В. (Василюк, Дей, Базелюк, 2019) тощо.

Проблеми забезпечення принципів академічної доброчесності та етики академічних взаємовідносин досліджувались Башкір О. (Башкір, 2021), Засекіною Л. (Засекіна, 2021), Тодорова І. (Тодорова, 2019); розвитку академічної доброчесності в освітньому середовищі – Драч І., Слободянюк О. (Драч, Слободянюк, 2020); європейські та українські практики боротьби з порушеннями академічної доброчесності та запобігання їй – Зінченко В. (Зінченко, 2020), Метіль А. (Метіль, 2019), Тицька Я. (Тицька, 2018) тощо.

Наведемо коротко основний зміст нормативно-правових актів України, які покликані відображати механізми забезпечення якості освіти та академічної доброчесності. У 2002 році, ще до приєднання України до Болонського процесу, побачив світ Указ Президента України «Про Національну доктрину розвитку освіти» («Про Національну доктрину розвитку освіти», 2002), у якому зазначається, що модернізація системи освіти спрямована на забезпечення її якості відповідно до новітніх досягнень науки, культури і соціальної практики, а якість освіти визначається як національний пріоритет і передумова національної безпеки держави, додержання міжнародних норм і вимог законодавства України щодо реалізації права громадян на освіту. Указом було визначено, що на забезпечення якості освіти спрямовуються матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства і держави, а висока якість освіти передбачає взаємозв'язок освіти і науки, педагогічної теорії та практики. Якість освіти має визначатись на основі державних стандартів освіти та оцінки громадськістю освітніх послуг. Указом Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» («Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року», 2013) одним із стратегічних напрямів є підвищення якості освіти на інноваційній основі.

Законом України «Про освіту» («Про освіту», 2017) визначається, що якість освіти – це

відповідність результатів навчання вимогам, установленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг, а якість освітньої діяльності розуміється як рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, установленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг. Забезпечення якості освіти здійснюється шляхом створення відповідної системи, яка передбачає наявність таких складників: внутрішньої системи забезпечення якості освіти; зовнішньої системи забезпечення якості освіти; системи забезпечення якості в діяльності органів управління та установ, що здійснюють зовнішнє забезпечення якості освіти.

Академічна доброчесність визначається як сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності для забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень. Законом визначено перелік правил дотримання академічної доброчесності учасниками освітнього процесу, а також зміст порушень, до яких законодавцем віднесено такі: академічний плагіат, самоплагіат, фабрикація, фальсифікація, списування, обман, хабарництво, необ'єктивне оцінювання, надання здобувачам освіти переваг або створення перешкод, вплив у будь-якій формі на педагогічного (науково-педагогічного) працівника. Також передбачено академічну відповідальність учасників освітнього процесу за порушення норм та правил академічної доброчесності.

Таким чином, можна констатувати те, що академічна доброчесність є невід'ємним складником, передумовою, яка забезпечує відповідну якість освіти, з одного боку, а з другого виступає – певним індикатором, критерієм якості освіти. Слід відзначити, що низка порушень академічної доброчесності тісно перегукується із корупційними діями, але які (порушення) більш детально відображають саме особливості освітнього та наукового процесів, специфіку діяльності науково-педагогічних працівників та здобувачів освіти. Слід звернути увагу, що укладачі Закону віднесли хабарництво до порушення, а не класифікували його як злочин з погляду кримінального права, тому ми не будемо зупинятись на юридично-коректній класифікації таких дій, а будемо в подальшому дотримуватися мови і стилістики, визначених у відповідних нормативно-правових актах.

У національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні та інших нормативних документах МОН України («Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні», 2016) укладачі визначили перспективні шляхи підвищення якості європейської освіти за окремими складниками освітньої системи, які за своїм змістом збігаються з перспективними шляхами, завданнями, а подекуди й стратегічними цілями європейської інтеграції України у сфері освіти і науки, що свідчить про певну відсутність методологічної константності у визначенні змісту стратегічних цілей та засобів їх досягнення з огляду на специфіку українських реалій.

Заради підвищення якості освіти і науки в Україні останніми роками відбулися чергові зміни на рівні освітнього законодавства, де були нормативно закріплені вже розглянуті поняття і процедури їх реалізації, хоча само по собі визначення це на рівні Закону України не гарантує їх реального виконання, а тим більш викликає сумніви необхідності такої регламентації, адже для цього було і є цілком достатньо розпоряджень і наказів відомчого центрального органу державної влади, яке має здійснювати таке управління в режимі реального часу і нести відповідальність за свої управлінські рішення і контролювати хід їх виконання. Тобто має бути не просто формальне проголошення певних загальновідомих понять у статус норм закону, а мають бути створені умови, які б забезпечили їх сумлінне виконання учасниками освітнього процесу, і які могли б мотивувати суспільство для створення середовища несприйняття і порогу нульової толерантності до їх порушення.

Другою тенденцією є активні дії щодо структурної реорганізації або ліквідації наявних (так звана оптимізація) і створення нових органів центральної виконавчої влади у сфері науки і освіти з їх регіональними підрозділами, які функціонально покликані забезпечити якісне функціонування системи якості освіти в Україні та дотримання учасниками освітнього процесу норм академічної доброчесності. За останні роки є два нововведення: створено Національне агентство забезпечення якості вищої освіти України, Державну службу якості освіти України, яким передано доволі багато повноважень і функцій, які виконувало МОН України, у складі якого були відповідні спочатку відділи, потім управління, а наразі департаменти, що започаткувало і певне чиновницьке протистояння за розподіл сфер впливу, ускладнило процедури координації діяльності, контролю, швидкості прийняття управлінських рішень тощо. Натомість на думку реформаторів, ускладнило можливість зловживання владою корупційних дій, зробило діяльність цих владних інституцій більш прозорою для суспільства, зменшило витрати на їх утримання, наблизило до європейських стандартів державного управління тощо, але, як свідчить

практика, це далеко від істини, адже забезпечило лише успішне множення «управлінських інституційних сутностей». На нашу думку, слід було акцентувати не на перманентній зміні організаційної структури суб'єкта управління, а на змісті управлінських процесів і власне тих, хто їх здійснює. Слід відзначити, що лише кількісні зміни, які передбачають зміни в кількості структурних одиниць, працівників, інституцій, не завжди призводять до змін якісних, а запозичення досвіду, який добре працює в реаліях однієї країни, не завжди краща ідея, адже зміна якості зумовлена не тільки зміною кількісних показників, але й якістю процесів, функцій, рівня розвитку моральності, дотримання норм і правил, сумлінним виконанням обов'язків, що, на нашу думку, є першочерговим завданням, адже нас ніхто не змінить, поки ми не захочемо змінитись самі. На нашу думку, процесуальний підхід має бути першочерговим інструментом із впровадження кількісних змін у функціональний складник, і які обов'язково призведуть до народження нової якості функціонування владних інституцій, але це можливо лише за умови певної сталості нормативної бази, ретельної роботи з кадрами, їхньої підготовки і підвищення кваліфікації, якісного контролю і невідвертості покарання в разі порушення норм і правил і обов'язкового заохочення та гідного винагородження за сумлінну працю.

Наразі розглянемо ефективність упровадження механізмів забезпечення якості освіти і дотримання норм академічної доброчесності в освіті і науці України щодо учасників освітньо-науково процесу.

В опитуванні брали участь учасники освітньо-наукового процесу закладів вищої освіти міста Хмельницького кількістю 49 осіб і для заданої кількості анкетованих довірчий інтервал за рівнем значущості 90% складає $\pm 11,67\%$, що дозволяє інтерпретувати результати опитування як певне наближення до реальної ситуації (адже зрозуміло, що для гарантування більш високого ступеня вірогідності розповсюдження результатів на всю генеральну сукупність і відповідно зменшення довірчого інтервалу необхідно, принаймні, збільшити вибірку в чотири рази). Респондентам пропонувалося дати відповіді на такі запитання: чи вважаєте Ви рівень якості освіти в Україні відповідним до якості освіти в провідних країнах Європи та світу? Як Ви оцінюєте якість освіти в Україні; як Ви оцінюєте внутрішню систему забезпечення якості освіти у Вашому закладі освіти; чи ознайомлені Ви зі змістом критеріїв, правил і процедур оцінювання здобувачів освіти; чи ознайомлені Ви зі змістом критеріїв, правил і процедур оцінювання діяльності педагогічних (науково-педагогічних) працівників; чи ознайомлені Ви із критеріями, правилами і процедурами оцінювання управлінської діяльності керівних працівників вашого закладу освіти; чи ознайомлені Ви із системою та механізмами забезпечення академічної доброчесності у Вашому закладі освіти; чи дотримуєтесь ви вимог щодо академічної доброчесності у Вашій професійній діяльності або навчанні; чи зустрічались Ви у своїй професійній, освітній діяльності із випадками порушення академічної доброчесності; чи були у Вашому закладі освіти прецеденти притягнення до академічної відповідальності осіб, що порушили норми академічної доброчесності; як Ви оцінюєте діяльність керівництва закладу освіти щодо дотримання норм академічної доброчесності та впровадження заходів щодо підвищення якості освіти.

Перше запитання анкети було присвячено оцінюванню респондентами загальної відповідності рівня якості освіти в Україні щодо якості освіти в провідних країнах Європи та світу (див. табл. 1 та рис. 1).

Таблиця 1

Розподіл відповідей респондентів з урахування вікової групи за третім пунктом анкети

Вік, кількість		Стать, кількість		Пункт 3 анкети		Значення Q критерія		
Віковий діапазон (років)	К-ть респондентів	Чоловіча	Жіноча	так	ні	P(так)	P(ні)	Q критерій
20-30	34	2	32	11	23	0,324	0,676	-4,072
31-45	13	0	13	5	8	0,385	0,615	-1,507
46-60	2	2	0	0	2	0,000	1,000	---
61 і більше	---	---	---	---	---	---	---	---
Загальна к-ть	49	4	45	16	33	0,327	0,673	-4,854
Відсоток	---	8%	92%	33%	67%	---	---	---

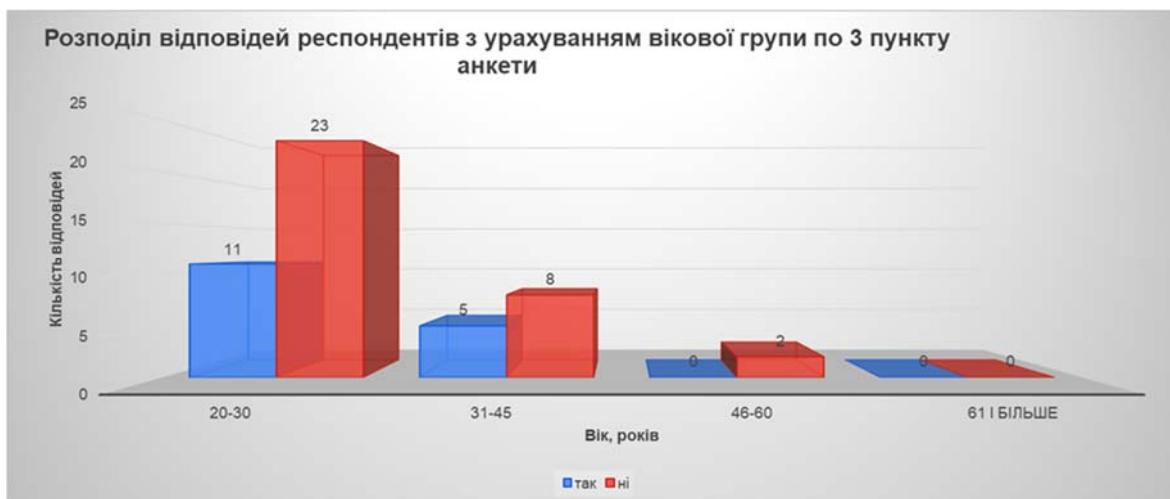

Рис. 1 Розподіл відповідей респондентів з урахуванням вікової групи за 3 пунктом анкети

Як свідчать результати опитування, достовірно визначена більшість респондентів (а саме 67% від загальної кількості опитуваних на рівні значущості 0.01 значення Q критерію становить – 4,854) вважає, що якість освіти в Україні не є відповідною до якості освіти в провідних країнах Європи та світу. Слід відзначити, що більшість з опитаних респондентів мають досвід навчання або викладання в закладах вищої освіти інших країн, що дозволяє дійти припущення більш об'єктивного порівняння і оцінки відповідності якості освіти України і країн, у яких вони перебували. У свою чергу, можна констатувати, що з огляду на декларування владою, принаймні в останні 10 років, перманентної боротьби за підвищення якості освіти й успішну реалізацію програмних заходів, інтенсифікацію євроінтеграційних процесів, боротьби з корупцією тощо, якість освіти України не наблизилась до якості освіти країн, чий досвід намагається запозичити і впровадити Україна.

На думку 63 % опитаних науково-педагогічних працівників, студентів, якість освіти в Україні відповідає рівню добре, а 27 % оцінили якість освіти як задовільну, середній бал становив 3.63 (див. табл. 2 та рис. 2).

Таблиця 2

Розподіл відповідей респондентів з урахуванням вікової групи за 4 пунктом анкети

Вік, кількість		Відповіді за пунктом 4 анкети (розподіл за оцінками)					
Віковий діапазон (років)	К-ть респондентів	Погано	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно	Всього(оцінок)
20-30	34	0	1	10	21	2	34
31-45	13	1	1	3	8	0	13
46-60	2	0	0	0	2	0	2
61 і більше	0	0	0	0	0	0	0
Загальна к-ть	49	2%	4%	27%	63%	4%	49
Середній бал		3,63					

Майже відсутні судження, які б оцінювали якість освіти в Україні як низьку або погану, що свідчить про певну неузгодженість із попередніми відповідями анкети, це може пояснюватися власним суб'єктивним досвідом, який полягає лише у знанні конкретного стану справ у тому закладі, в якому працює опитуваний або навчається, і, на суб'єктивну думку кожного, такий стан справ не є зовсім поганим, адже надання негативної оцінки певної мірою свідчить і про оцінку результатів власної професійної або освітньої діяльності, непослідовність у виборі закладу освіти та інших причин суб'єктивного характеру.

Рис. 2 Розподіл відповідей респондентів з урахуванням вікової групи за 4 пунктом анкети

Попереднє твердження повністю підтверджується результатами опрацювання відповідей на п'ятий пункт анкети, який передбачав оцінку внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі, в якому респондент навчається або працює (див. табл. 3 та рис. 3).

Таблиця 3

Розподіл відповідей респондентів з урахуванням вікової групи за 5 пунктом анкети

Вік, кількість		Відповіді за пунктом 5 анкети (розподіл за оцінками)					Всього(оцінок)
Віковий діапазон (років)	К-ть респондентів	Погано	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно	
20-30	34	0	0	7	19	8	34
31-45	13	1	0	3	7	2	13
46-60	2	0	0	0	2	0	2
61 і більше	0	0	0	0	0	0	0
Загальна к-ть	49	2%	0%	20%	57%	20%	49
Середній бал							3,94

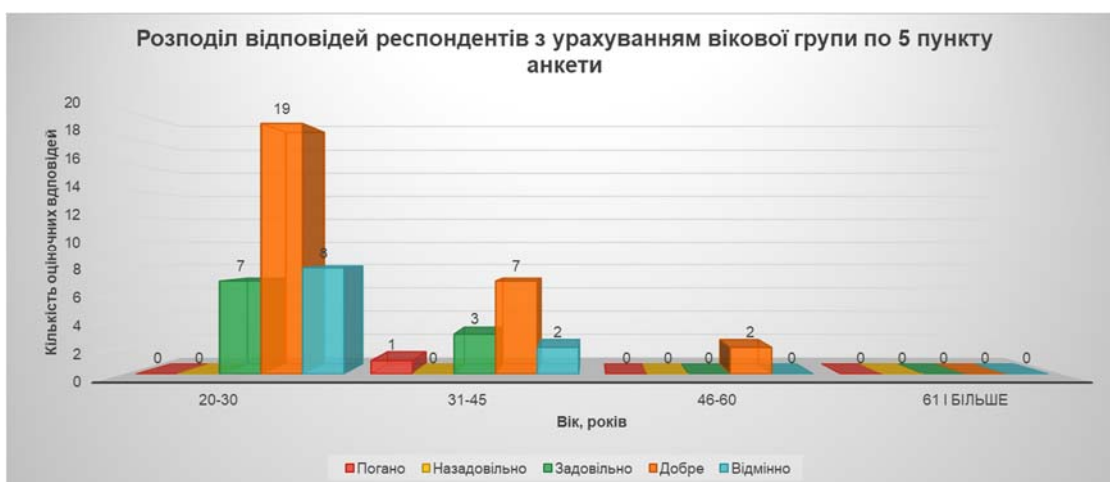

Рис. 3 Розподіл відповідей респондентів з урахуванням вікової групи за 5 пунктом анкети

77 % опитаних респондентів оцінили внутрішню систему забезпечення якості освіти на рівні добре (57 %) та відмінно (20 %), що відповідно в цілому дало середню оцінку 3.94, яка відповідає рівню «добре» і свідчить про виконання адміністрацією закладів освіти відповідних норм Закону України «Про

вищу освіту» та впровадження в практику діяльності механізмів забезпечення якості освіти. Наступні п'ять запитань анкети було присвячено суб'єктивній оцінці респондентів щодо їхньої обізнаності зі змістом критеріїв та механізмами забезпечення академічної доброчесності (див. табл. 4. та рис. 4).

Таблиця 4

Розподіл відповідей респондентів за 6-10 пунктами анкети

Пункт анкети	Кількість відповідей за оціночними судженнями			Відсотковий розподіл відповідей			Всього	
	так	частково	ні	так	частково	ні	Кількість	Відсотки
6	37	12	0	76%	24%	0	49	100%
7	22	20	7	45%	41%	14%	49	100%
8	18	26	5	37%	53%	10%	49	100%
9	22	20	7	45%	41%	14%	49	100%
10	37	12	0	76%	24%	0%	49	100%

Рис. 4 Розподіл відповідей респондентів за 6-10 пунктами анкети

Коротко зупинимось на результатах: 76 % респондентів вважають, що вони ознайомлені зі змістом критеріїв, правил і процедур оцінювання здобувачів освіти і лише 24 % – обізнані із ними частково. Меншим є цей показник в частині обізнаності зі змістом критеріїв, правил і процедур оцінювання діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників, де 41 % респондентів відповідли, що ознайомлені частково і 14 % не ознайомлені взагалі. Ще меншим є показник обізнаності зі змістом критеріїв, правил і процедур оцінювання управлінської діяльності керівних працівників, де лише 37 % відповіли «так», 53 % оцінили свою обізнаність як «часткову», а 10 % – констатували факт необізнаності із цього питання. Це свідчить, що респонденти більше звертають увагу лише на ті практичні аспекти, які безпосередньо стосуються їхньої професійної діяльності або ті, які необхідно знати під час навчання, але залишаються в більшості поза увагою питання оцінки діяльності своїх керівників, що значно зменшує ймовірність якісного контролю з боку трудового колективу діяльності адміністрації закладу освіти, а під час і унеможлиблює об'єктивну оцінку, яка є надзвичайно важливою в процедурах обрання ректора, деканів, завідувачів кафедрами, інших посад педагогічних та науково-педагогічних працівників.

41 % респондентів відзначили, що частково обізнаний із системою та механізмами забезпечення академічної доброчесності у їхньому закладі освіти, а 14 % констатували повну необізнаність із цих питань, що може свідчити про наявність вагомих недоліків в організації просвітницької роботи серед студентів та трудового колективу з питань дотримання академічної доброчесності в професійній та освітній діяльності і з наслідками, які можуть бути завдяки порушенню відповідних вимог закону. Поряд із тим, на наступне запитання, чи дотримуються респонденти вимог академічної доброчесності у

професійній або освітньої діяльності 76 % респондентів відповіли, що вони їх дотримуються і лише 24 % зазначили, що дотримуються частково, тобто визнали факт порушення таких вимог. Також слід зауважити що, зважаючи на розподіл відповідей на попереднє запитання, відсоток тих, хто дотримується правил академічної доброчесності за ситуації (тобто частково), значно більший, і робота адміністрацій у цьому напрямі має бути більш плідною.

Одинадцятий пункт анкети теж був контрольним, який передбачав визначення рівня об'єктивності респондентів у частині того, як вони зустрічаються у своїй професійній або освітній діяльності із випадками порушення академічної доброчесності (див. табл. 5 та рис. 5).

Таблиця 5

Розподіл відповідей респондентів за 11 пунктом анкети з урахуванням вікової належності

Вік, кількість		Кількість відповідей за оцінними судженнями			Відсотковий розподіл відповідей		
Віковий діапазон (років)	К-ть респондентів	постійно	інколи	ніколи	постійно	інколи	ніколи
20-30	34	1	20	13	3%	59%	38%
31-45	13	2	9	2	15%	69%	15%
46-60	2	0	1	1	---	50%	50%
61 і більше	---	---	---	---	---	---	---
Загальна к-ть	49	3	30	16	6%	61%	33%

Рис. 5 Розподіл відповідей респондентів за 11 пунктом анкети

Слід відзначити, що більшість респондентів надали правдиву та об'єктивну відповідь, про що свідчать цифри: 6 % відзначили, що вони зустрічаються з такими порушенням постійно, а 66 % констатували, що вони зустрічаються із порушенням вимог академічної доброчесності «інколи», але тут не визначається як часто (один на рік, раз у півріччя), що дозволяє стверджувати про непоодинокі випадки у їхній професійній діяльності порушень вимог академічної доброчесності. Сукупний показник наявності порушень становить 67 % проти 33 % відповідей респондентів, які відзначили, що у своїй практиці вони не зустрічались з порушеннями вимог академічної доброчесності взагалі. Такий попередній розподіл свідчить, що в практиці функціонування закладів освіти порушення вимог академічної доброчесності – це звичайне і повсякденне явище, і що культура академічної доброчесності не сформована на теренах освітньої галузі України, а ті традиції, які були сформовані в попередні часи, втрачені і забуті.

Цікавим та інформативним є розподіл відповідей респондентів щодо їхньої обізнаності наявності чи відсутності випадків притягнення до академічної відповідальності осіб, що порушили норми

академічної доброчесності (див. табл. 6 та рис. 6).

Таблиця 6

Розподіл відповідей респондентів з урахуванням вікової належності за 12 пунктом анкети

Вік, кількість		Кількість відповідей за оцінними судженнями			Відсотковий розподіл відповідей		
Віковий діапазон (років)	К-ть респондентів	так	ні	не знаю	так	ні	не знаю
20-30	34	3	14	17	9%	41%	50%
31-45	13	1	5	7	8%	38%	54%
46-60	2	0	1	1	---	50%	50%
61 і більше	---	---	---	---	---	---	---
Загальна к-ть	49	4	20	25	8%	41%	51%

Рис. 6 Розподіл відповідей респондентів за 12 пунктом анкети

З огляду простого порівняння розподілу відповідей із попередніми пунктами анкети доцільно дійти висновку, що в закладах освіти, в яких працюють або навчаються респонденти, система контролю, виявлення, або запобігали випадків порушення норм академічної доброчесності функціонує вкрай незадовільно, адже лише 8 % респондентів відзначили, що обізнані із випадками і відповідно адміністративними санкціями, які були застосовані до порушників академічної доброчесності, а 51 % відсоток водночас стверджують, що «не знає», чи такі випадки були взагалі.

Це свідчить про відсутність роботи щодо інформування учасників освітньо-наукового процесу про такі випадки або про повну відсутність будь-якої діяльності з боку адміністрації закладів щодо контролю та виявлення випадків порушення вимог академічної доброчесності, адже, як ми бачили із попередніх відповідей, такі порушення відбуваються з певною періодичністю.

І наостанок, респондентам пропонувалось дати оцінку діяльності керівництва закладу освіти щодо забезпечення дотримання норм академічної доброчесності та впровадження заходів підвищення якості освіти (див. табл. 7 та рис. 7). Так, 35 % опитаних оцінили таку діяльність на «відмінно», 47 % – «добре», і лише 4 % – як незадовільно, а оцінок, які відповідали б рівню «погано», не було взагалі, а середній бал становив 4.12, що в цілому відповідає рівню «добре».

Таблиця 7

Розподіл відповідей респондентів з урахуванням вікової належності за 13 пунктом анкети

Вік, кількість		Відповіді за пунктом 13 анкети (розподіл за оцінками)					
Віковий діапазон (років)	К-ть респондентів	Погано	Незадовільно	Задовільно	Добре	Відмінно	Всього(оцінок)
20-30	34	0	1	4	21	8	34
31-45	13	0	1	3	2	7	13
46-60	2	0	0	0	0	2	2
61 і більше	0	0	0	0	0	0	0
Загальна к-ть	49	0%	4%	14%	47%	35%	49
Середній бал		4,12					

Рис. 7 Розподіл відповідей респондентів з урахуванням вікової належності за 13 пунктом анкети

Висновки. Таким чином, можна дійти таких важливих висновків, які полягають в тому, що в закладах освіти не повною мірою сформоване належне середовище, в якому можна було б ефективно формувати культуру академічної доброчесності в учасників освітньо-наукового процесу, відсутня ефективна система просвітницької діяльності, формування відповідних традицій і норм поведінки, належного інформування щодо особливо важких наслідків для порушника в частині порушення ним вимог академічної доброчесності, які повною мірою узгоджуються із змістом корупційних дій (хабарництво, безпідставного надання переваг або створення перешкод, шахрайство для отримання незаконної вигоди тощо).

Література

- Башкір О. Реалізація принципів академічної доброчесності в закладах вищої освіти України. *Освітологічний дискурс*. Том 22. Вип. 2. 2021. С. 77-90.
- Гаращук О.В., Куценко В.І. Якісна освіта – інструмент сталого розвитку (зарубіжний досвід та українські реалії). *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Випуск 23, частина 1. 2019. С. 49-55.
- Гилюн О.В. Якість вищої освіти в оцінках студентів університету. *Соціологія*. № 4 (132), квітень. 2016. С. 84-87.
- Драч І.І., Слободянюк О.М. Порушення академічної доброчесності: причини та ставлення студентів. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 70, Т. 1. 2020. С. 220-227.

Засекіна Л.В. Академічна доброчесність, якість освіти та якість життя студентів в умовах дистанційного навчання під час COVID-19. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Психологія». Вид-во НаУОА. № 12, 2021. С. 41-45.

Зінченко В. Академічна доброчесність як основа сучасного процесу. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 31, том 3. 2020. С. 198-205.

Зінченко О.А., Горська С.М., Зінченко Д.С. Теоретико-методичні основи удосконалення управління системою підвищення якості діяльності закладів вищої освіти. *Інноваційна економіка*. № 3-4. 2020. С. 13-18.

Метіль А.С. Реформування галузі освіти щодо запобігання проявів плагиату та корупції у вищих навчальних закладах України. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Юриспруденція. № 38. 2019. С. 153-155.

Національна доповідь про стан і перспективи розвитку освіти в Україні / Нац. акад. пед. наук України; редкол.: В.Г. Кремень (голова), В.І. Луговий (заст. голови), А.М. Гуржій (заст. голови), О.Я. Савченко (заст. голови); за заг. ред. В.Г. Кременя. Київ: Педагогічна думка, 2016. 448 с.

Про Національну доктрину розвитку освіти: Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 09.02.2022).

Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року: Указ Президента України від 25.06.2013 р. № 344/2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (дата звернення 09.02.2022).

Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. № 2145 – VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 08.02.2022).

Сидоренко Н. Внутрішнє забезпечення якості вищої освіти в Україні як суспільно-освітній пріоритет. *Державне управління та місцеве самоврядування*. Вип. 4 (31). 2016. С. 81-86.

Теоретико-методичні засади забезпечення якості освіти: монографія / Д.В. Карамишев, Н.М. Гришина, О.В. Грибко, Т.В. Ревенко та ін.; за заг. ред. д. держ. упр., проф. Д.В. Карамишева. Харків: Вид-во ХарPI НАДУ «Магістр», 2020. 180 с.

Тицька Я.О. Академічна доброчесність як елемент системи забезпечення якості освіти. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. № 34, 2018. С. 4-7.

Тодорова І. Компоненти академічної доброчесності студентів та умови її формування. *Витоки педагогічної майстерності*. Випуск 24. 2019. С. 199-205.

Якість вищої освіти: теорія і практика: навчально-методичний посібник / за наук. ред. А. Василюк, М. Дей; кол. авторів: А. Василюк, М. Дей, В. Базелюк (та ін.); НАПН України, Університет менеджменту освіти. Київ; Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2019. 176 с.

Quality of Education and Academic Integrity: the Essence of Concepts and Practical Implementation in the Educational Space of Ukraine

Hasiuk Ihor³

Khmelnytsky Humanitarian and Pedagogical Academy, Khmelnytskyi, Ukraine

Darmanska Iryna⁴

Khmelnytsky Humanitarian and Pedagogical Academy, Khmelnytskyi, Ukraine

Reforming the education system and bringing it in line with leading European practices necessitates the revision of the approaches of educational institutions to ensure the quality of the educational environment, the provision of educational services and more. In the presented research, the authors focus on the critical analysis of the real state of affairs and conceptual-procedural aspects of the implementation of measures aimed at improving the quality of education and introduction of norms of academic integrity into the practice of functioning of educational institutions in Ukraine. Thus, the article reveals and analyzes the content of the main laws and regulations, the rules of which determine the mechanisms for ensuring the quality of education and academic integrity. It has been proved that academic integrity is not only an integral part, but also a criterion for assessing the quality of education. The authors pay attention to the ways of improving the quality of education in the institutions of general secondary, vocational and higher education. As educational institutions must implement the mechanisms to ensure the quality of education and compliance with the standards of

³ Doctor of Sciences in Public Administration, Professor of the Khmelnytsky Humanitarian and Pedagogical Academy

⁴ Doctor of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Primary Education and Philology of the Khmelnytsky Humanitarian and Pedagogical Academy

academic integrity proposed by legislators, the authors conducted the research to determine the level of effectiveness of their implementation. Within the conducted research, we clarified the problematic issues regarding the compliance of the level of education quality in Ukraine with the leading countries of Europe and the world; assessment of the internal education quality assurance system in the particular institution of higher education; the level of mastery in criteria content, rules and procedures for evaluating students, the activities of pedagogical (academic and pedagogical) employees, managerial activities of managers of educational institutions; the level of mastery in the system and mechanisms aimed at ensuring academic integrity in educational institutions; personal level of compliance with the requirements of academic integrity; places of violations of academic integrity in the own professional activities alongside bringing to academic responsibility persons who violated the norms of academic integrity; the level of participation of the authority of an educational institution in the processes of improving the education quality.

Based on the conducted research, it is proved that the system of ensuring the education quality, in particular compliance with the norms of academic integrity in educational institutions of Ukraine, today is not perfect and needs to be brought into line with modern requirements.

Keywords: quality of education, academic integrity, educational space.

References

Bashkir, O. (2021). Realizatsiia pryntsyviv akademichnoi dobrochesnosti v zakladakh vyshchoi osvity Ukrainy [Implementation of the principles of academic integrity in higher education institutions of Ukraine]. *Osvitolohichniy diskurs – Educational discourse*. (Vols. 22/2), (pp. 77-90) [in Ukrainian].

Drach, I.I., & Slobodianiuk, O.M. (2020). Porushennia akademichnoi dobrochesnosti: prychny ta stavlennia studentiv [Violation of academic integrity: causes and attitudes of students.]. *Pedahohika formuvannia tvorchoi osobystosti u vyshchii i zahalnoosvitnii shkolakh – Pedagogy of creative personality formation in higher and general education schools*. (Vols. 70), (pp. 220-227) [in Ukrainian].

Harashchuk, O.V., & Kutsenko, V.I. (2019). Yakisna osvita – instrument staloho rozvytku (zarubizhnyi dosvid ta ukrainski realii) [Quality education – a tool for sustainable development (foreign experience and Ukrainian realities)]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University*. (Vols. 23), (pp. 49-55) [in Ukrainian].

Hyliun, O.V. (2016). Yakist vyshchoi osvity v otsinkakh studentiv universytetu [The quality of higher education in the assessments of university students]. *Sotsiologhiia – Sociology*. (Vols. 4 (132)), kviten, (pp. 84-87) [in Ukrainian].

Metil, A.S. (2019). Reformuvannia haluzi osvity shchodo zapobihannia proiaviv plahiatu ta koruptsii u vyshchykh navchalnykh zakladakh Ukrainy [Reforming the education sector to prevent plagiarism and corruption in higher education in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanities University*. (Vols. 38), (pp. 153-155). Ser.: Yurysprudentsiia [in Ukrainian].

Natsionalna dopovid pro stan i perspektyvy rozvytku osvity v Ukraini [National report on the state and prospects of education in Ukraine] (2016) / Nats. akad. ped. nauk Ukrainy; redkol.: Kremen, V.H. (holova), Luhovyi, V.I. (zast. holovy), Hurzhii, A.M. (zast. holovy), Savchenko, O.Ia. (zast. holovy); za zah. red. Kremeniia, V.H. Kyiv: Pedahohichna dumka [in Ukrainian].

Pro Natsionalnu doktrynu rozvytku osvity: Ukaz Prezydenta Ukrainy [On the National Doctrine of Education Development: Decree of the President of Ukraine] (2002). (Vols. 347/2002). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (data zvernennia: 09.02.2022) [in Ukrainian].

Pro Natsionalnu stratehiu rozvytku osvity v Ukraini na period do 2021 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy [On the National Strategy for the Development of Education in Ukraine for the period up to 2021: Decree of the President of Ukraine] (2013). (Vols. 344/2013). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/344/2013#Text> (data zvernennia: 09.02.2022) [in Ukrainian].

Pro osvitu: Zakon Ukrainy [On education: Law of Ukraine] (2017). (Vols. 2145 – VIII). Retrieved from: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (data zvernennia: 08.02.2022) [in Ukrainian].

Sydorenko, N. (2016). Vnutrishnie zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity v Ukraini yak suspilno-osvitnii priorytet [Internal quality assurance of higher education in Ukraine as a public educational priority]. *Derzhavne upravlinnia ta mistseve samovriaduvannia – Public administration and local self-government*. (Vols. 4 (31)), (pp. 81-86) [in Ukrainian].

Teoretyko-metodychni zasady zabezpechennia yakosti osvity: monohrafiia [Theoretical and

methodological principles of ensuring the quality of education: a monograph] (2020) / Karamyshev, D.V., Hryshyna, N.M., Hrybko, O.V., Revenko, T.V. ta in.; za zah. red. d. derzh. upr., prof. Karamysheva, D.V. Kharkiv: Vyd-vo KharRI NADU «Mahistr» [in Ukrainian].

Tytska, Ya.O. (2018). Akademichna dobrochesnist yak element systemy zabezpechennia yakosti osvity [Academic integrity as an element of the education quality assurance system]. *Naukovyi visnyk mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu – Scientific Bulletin of the International Humanities University*. (Vols. 34), (pp. 4-7). Seriya: Yurysprudentsiia [in Ukrainian].

Todorova, I. (2019). Komponenty akademichnoi dobrochesnosti studentiv ta umovy yii formuvannia [Components of students' academic integrity and conditions of its formation]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – The origins of pedagogical skills*. (Vols. 24), (pp. 199-205) [in Ukrainian].

Zasiekina, L.V. (2021). Akademichna dobrochesnist, yakist osvity ta yakist zhyttia studentiv v umovakh dystantsiinoho navchannia pid chas COVID-19 [Academic integrity, quality of education and quality of life of students in the conditions of distance learning during COVID-19]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia» – Scientific notes of the National University «Ostroh Academy»*. (Vols. 12), (pp. 41-45). Vyd-vo NaUOA [in Ukrainian].

Zinchenko, V. (2020). Akademichna dobrochesnist yak osnova suchasnoho protsesu [Academic integrity as the basis of the modern process]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk – Current issues of the humanities*. (Vols. 31 (3)). (pp. 198-205) [in Ukrainian].

Zinchenko, O.A., Horska, S.M., & Zinchenko, D.S. (2020). Teoretyko-metodychni osnovy udoskonalennia upravlinnia systemoiu pidvyshchennia yakosti diialnosti zakladiv vyshchoi osvity [Theoretical and methodological bases of improving the management of the system of improving the quality of higher education institutions]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*. (Vols. 3-4), (pp. 13-18) [in Ukrainian].

Yakist vyshchoi osvity: teoriia i praktyka: navchalno-metodychnyi posibnyk [The quality of higher education: theory and practice: a textbook] (2019) / za nauk. red. Vasyliuk, A., Dei, M.; kol. avtoriv: Vasyliuk, A., Dei, M., Bazeliuk, V. (ta in.); NAPN Ukrainy, Universytet menedzhmentu osvity. Kyiv; Nizhyn: Vydavets PP Lysenko M.M. [in Ukrainian].

Accepted: February 23, 2022

